

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра прикладної лінгвістики (№ 703)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант ОП

Вікторія РИЖКОВА

(підпис)

(ім'я та прізвище)

«29» серпня 2025 р.

СИЛАБУС ОBOB'ЯЗKОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: В11 «Філологія»
(код і найменування спеціальності)

Освітня програма: «Прикладна лінгвістика»
(найменування освітньої програми)

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Силабус введено в дію з **01.09.2025**

Харків – 2025 р.

Розробник: Медведь О. В., доцент каф. 703, канд. філол. наук
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри прикладної лінгвістики (№703)

(назва кафедри)

Протокол № 1 від «29» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри прикладної лінгвістики
канд. філол. наук, доцент

(назва кафедри, науковий ступінь та вчене звання завідувача)

(підпис)

Вікторія РИЖКОВА
(ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

Здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти за ОП
«Прикладна лінгвістика»

(посада)

(підпис)

Єлизавета БАЙЦУР
(ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

1. Загальна інформація про викладача

ПІБ: Медведь Олена Вікторівна

Посада: доцент кафедри прикладної лінгвістики

Науковий ступінь: канд. філол. наук

Вчене звання: доцент

Перелік дисциплін, які викладає:

1. Корпусна лінгвістика

2. Зіставна стилістика англійської та української мов

3. Редагування перекладів

4. Дискурсивна лінгвістика

Напрями наукових досліджень: термінознавство, когнітивна лінгвістика, дискурсологія.

Контактна інформація:

Email: o.medved@khai.edu

2. Опис навчальної дисципліни

Форма здобуття освіти	Денна
Семестр	1
Мова викладання	Українська
Тип дисципліни	Обов'язкова
Обсяг дисципліни: кредити ЄКТС/ кількість годин	4 кредити ЄКТС / 120 годин (64 аудиторних, із яких: лекції – 32, практичні – 32; самостійна робота здобувачів (СРЗ) – 56)
Види навчальної діяльності	Лекції, практичні заняття, самостійна робота
Види контролю	Поточний контроль, модульний контроль, семестровий контроль – іспит
Пререквізити	Базові знання з української мови, а також іноземної/іноземних, що вивчалися в шкільному курсі
Кореквізити	ОК1 Англійська мова. Практика мови ОК2 Німецька мова ВК 10 Українські студії
Постреквізити	ОК3 Вступ до перекладознавства ОК10 Основи прикладної лінгвістики ОК13 Теорія та практика перекладу (англо- український та українсько-англійський переклад)

3. Мета та завдання навчальної дисципліни, переліки компетентностей та очікуваних результатів навчання

Мета вивчення дисципліни – підготувати студентів до сприймання та наукового розуміння всіх інших мовознавчих дисциплін; ознайомити студентів з понятійно-категоріальним апаратом вітчизняного й зарубіжного мовознавства, з основними сучасними лінгвістичними теоріями; надати можливість теоретично осмислити мовні явища, відомі з практичної мовної діяльності; розвивати у студентів наукове лінгвістичне мислення.

Завдання: розширити загально лінгвістичну підготовку прикладного лінгвіста; висвітлити історію розвитку лінгвістичних учень; ознайомити студентів з основними напрямками, ідеями та проблемами сучасного мовознавства; розвивати у студентів наукове лінгвістичне мислення.

Компетентності, які набуваються:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні завдання та проблеми в галузі прикладної лінгвістики в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

Після закінчення цієї програми здобувач освіти буде здатен:

ЗК3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Спеціальні компетентності (ФК)

Після закінчення цієї програми здобувач освіти буде здатен:

ФК1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.

ФК2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

ФК3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії мов(и), що вивчаються(ється).

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН1. Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземною(ими) мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.

ПРН7. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів. Застосовувати відповідні математичні методи та сучасні інформаційні технології до вирішення завдань в філології / прикладній лінгвістиці.

ПРН8. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мови (мов) і літератури (літератур), що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності.

4. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Змістовий модуль 1. Вступ. Методологія мовознавства. Історія мовознавства.

Тема 1. Загальне мовознавство як наука. Методологія сучасного мовознавства.

Загальне мовознавство як наука. Предмет і об'єкт загального мовознавства. Зв'язок мовознавства з іншими науками. Прикладне мовознавство.

Тема 2. Методологія сучасного мовознавства.

Описовий метод як основний у мовознавстві. Порівняльно-історичний метод: мета та межі застосування. Зіставний метод.

Методи суміжних наук у прикладному мовознавстві.

Тема 3. Історія світової лінгвістичної думки до XIX ст.: давні світові мовознавчі традиції.

Мовознавство в Давній Індії. Давньокитайське мовознавство. Античне мовознавство. Давнє арабське мовознавство.

Українське мовознавство XI – XVII ст.

Тема 4. Мовознавство епохи Середньовіччя та Відродження. Європейське мовознавство першої половини XIX ст.

Європейське мовознавство епохи Середньовіччя та Відродження. Передвісники порівняльно-історичного мовознавства. Основоположники порівняльно-історичного мовознавства. Лінгвістичні погляди Вільгельма фон Гумбольдта.

Історія вітчизняного мовознавства першої половини XIX ст.

Тема 5. Основні напрями мовознавства другої половини XIX ст.

Натуралізм. Психологізм. Молодограматизм.

Історія вітчизняного мовознавства другої половини XIX ст.

Тема 6. Лінгвістика кінця XIX – початку XX ст. Соціологічний напрям у лінгвістиці.

Школа слів і речей. Школа естетичного ідеалізму. Неолінгвістика. Казанська лінгвістична школа.

Соціологічний напрям. Лінгвістична концепція Фердінанда де Соссюра.

Історія вітчизняного мовознавства XIX – початку XX ст.

Тема 7. Структуралізм. Генеративізм. Неогумбольдтіанство.

Працька лінгвістична школа. Копенгагенський структуралізм (гloseматика).

Американський структуралізм (дескриптивізм).

Генеративізм. Неогумбольдтіанство.

Історія вітчизняного мовознавства XX ст.

Тема 8. Мовознавство на сучасному етапі.

Когнітивна лінгвістика. Функційне мовознавство. Лінгвістика тексту.

Комунікативна лінгвістика. Корпусна лінгвістика.

Модульний контроль 1:

- форма заняття: проведення модульного контролю в аудиторії або online;
- модульний контроль проводиться з використанням формату письмової роботи / тесту, який передбачає виконання завдань закритого типу;

- обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): комп'ютер/ноутбук/смартфон тощо;
- обсяг самостійної роботи здобувачів для підготовки до модульного контролю – за необхідністю.

МОДУЛЬ 2

Змістовий модуль 2. Теорія мовознавства.

Тема 9. Знакова природа мови.

Поняття про знак і знакову природу мови. Типологія знаків. Структура знака. Специфіка мовного знака. Своєрідність мови як знакової системи. Знак і одиниці мови.

Тема 10. Мова і мислення. Мова і мовлення.

Співвідношення мови і мислення. Психофізичні основи зв'язку мови і мислення. Внутрішнє мовлення і мислення. Роль мови у процесі пізнання. Мова і мовлення.

Тема 11. Мова як системно-структурне утворення.

Системний характер мови. Парадигматичні, синтагматичні й ієрархічні відношення між мовними одиницями. Основні і проміжні рівні мови. Теорія ізоморфізму й ієрархії рівнів мови.

Своєрідність системності мови. Системні та несистемні явища в мові.

Тема 12. Фонологічна система мови.

Передумови фонології. Фонема. Фонематичні системи різних мов. Фонологія як розділ мовознавства. Фонологічні школи.

Тема 13. Лексико-семантична система мови.

Поняття лексико-семантичної системи. Парадигматичні відношення. Синтагматичні відношення. Епідигматичні відношення.

Тема 14. Граматична системи мови.

Граматика. Граматичне значення. Граматичні категорії. Морфологічний рівень. Синтаксичний рівень.

Тема 15. Мова і суспільство.

Суспільна природа мови. Суспільні функції мови. Мовна норма. Суспільний характер мовної норми. Залежність стану мови від стану суспільства. Мова як найважливіша етнічна ознака. Мова, нація і держава. Мова і культура.

Соціолінгвістика. Інтерлінгвістика.

Тема 16. Історичний розвиток мови. Мовні зміни. Темпи мовних змін.

Мова як явище, що історично розвивається. Синхронія і діахронія. Зовнішні причини мовних змін. Внутрішні причини мовних змін. Темпи мовних змін. Питання про прогрес у розвитку мов.

Модульний контроль 2:

- форма заняття: проведення модульного контролю в аудиторії або online;
- модульний контроль проводиться з використанням формату письмової роботи / тесту, який передбачає виконання завдань закритого типу;
- обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): комп'ютер/ноутбук/смартфон тощо;
- обсяг самостійної роботи здобувачів для підготовки до модульного контролю – за необхідністю.

5. Індивідуальні завдання

Не передбачено.

6. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний, проблемно-пошуковий, евристичний і практичні методи навчання в таких формах: усний виклад матеріалу (актуалізація попередньо набутих знань, бесіда); використання інформаційно-комунікаційних технологій (презентації); спостереження над мовним матеріалом; виконання системи вправ і завдань; робота зі словниками й довідниками; самостійне опрацювання мовного матеріалу з елементами пошуково-дослідної роботи.

7. Методи контролю

Поточний контроль (усне й письмове опитування), проміжний контроль (модульні контрольні роботи), підсумковий контроль (залік).

Форма підсумкового контролю успішності навчання: усне опитування/тест.

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

Таблиця 8.1 – Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Виконання практичних робіт	0...4	8	0...32
Модульний контроль	0...18	1	0...18
Змістовний модуль 2			
Виконання практичних робіт	0...4	8	0...32
Модульний контроль	0...18	1	0...18
Усього за семестр			0...100

Кількість та тип завдань у тесті може варіюватися. Максимальна кількість балів за тест / опитування сумарно складає 100 балів.

Приклад тестових завдань:

Як називається розподібнення приголосних внаслідок заміни одного звука іншим?

асиміляція

дисиміляція

акомодація

епентеза

При позначенні предмета за матеріалом відбувається

метонімічне перенесення назв

метафоричне перенесення назв

функціональне перенесення назв

персоніфіковане перенесення назв

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту. Під час складання семестрового іспиту студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для іспиту складається з двох теоретичних питань відповідно до змістових модулів курсу, максимальна кількість балів за кожне питання – 50 балів.

Таблиця 8.2 – Шкали оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційний залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

Критерії оцінювання роботи здобувача освіти протягом семестру

«Незадовільно» (0–59 балів). Здобувач показав низький рівень знань навчально-програмного матеріалу з курсу; систематично надавав менше 60% правильних відповідей на контрольні елементи з обох частин курсу – історії розвитку світової лінгвістичної думки та теорії й методології мовознавства; допустив принципові помилки при виконанні поточних і підсумкових контрольних завдань.

«Задовільно» (61–74 бали). Здобувач показав достатні знання навчально-програмного матеріалу з обох частин курсу – історії розвитку світової лінгвістичної думки та теорії й методології мовознавства; систематично надавав понад 61–74% правильних відповідей на контрольні елементи питання з історії розвитку світової лінгвістичної думки – хронологічні межі мовознавчих напрямів, прізвиська мовознавців-представників, назви оригінальних мовознавчих праць, дати їхнього виходу, переваги та недоліки викладених концепцій з погляду сучасного мовознавства; систематично надавав понад 61–74% правильних відповідей на контрольні елементи питання з теорії та методології сучасного мовознавства – теоретичні визначення мовознавчих понять, приклади аналізованих явищ; показав знання навчально-програмного матеріалу з курсу в обсязі, необхідному для майбутньої роботи за спеціальністю;

«Добре» (75–89 балів). Здобувач показав належні знання навчально-програмного матеріалу з обох частин курсу – історії розвитку світової лінгвістичної думки та теорії й методології мовознавства; систематично надавав понад 75–89% правильних відповідей на контрольні елементи питання з історії розвитку світової лінгвістичної думки – хронологічні межі мовознавчих напрямів, прізвиська мовознавців-представників, назви оригінальних мовознавчих праць, дати їхнього виходу, переваги та недоліки викладених концепцій з погляду сучасного мовознавства; систематично надавав понад 75–89% правильних відповідей на

контрольні елементи питання з теорії та методології сучасного мовознавства – теоретичні визначення мовознавчих понять, приклади аналізованих явищ; проявив здібність до самостійного поповнення знань в процесі професійної діяльності.

«Відмінно» (90–100 балів). Здобувач показав усебічні, систематичні й глибокі знання навчально-програмного матеріалу з обох частин курсу – історії розвитку світової лінгвістичної думки та теорії й методології мовознавства; систематично надавав понад 90% правильних відповідей на контрольні елементи питання з історії розвитку світової лінгвістичної думки – хронологічні межі мовознавчих напрямів, прізвиська мовознавців-представників, назви оригінальних мовознавчих праць, дати їхнього виходу, переваги та недоліки викладених концепцій з погляду сучасного мовознавства; систематично надавав понад 90% правильних відповідей на контрольні елементи питання з теорії та методології сучасного мовознавства – теоретичні визначення мовознавчих понять, приклади аналізованих явищ; проявив творчі здібності в розумінні й використанні навчально-програмного матеріалу.

9. Політика навчального курсу

Відвідування занять та робота в семестрі. Здобувач вищої освіти, який відвідував заняття та склав усі модульні контролі (успішно атестований за їх результатами), а також виконав усі види обов'язкових завдань, вважається таким, що склав семестровий контроль і за його згодою атестується підсумковою модульною оцінкою, в якості семестрової.

Здобувачі вищої освіти, які по закінченню навчальних тижнів семестру, тобто до початку семестрового контролю, здобули менше 60 балів, атестуються оцінкою «незадовільно» та вважаються такими, що мають академічну заборгованість і зобов'язані проходити процедуру семестрового контролю з метою ліквідації академічної заборгованості в період семестрового контролю та канікул, тобто до початку наступного семестру.

Дотримання вимог академічної доброчесності. Під час вивчення навчальної дисципліни здобувачі освіти мають дотримуватися загальноприйнятих морально-етичних норм і правил поведінки, вимог академічної доброчесності. У випадку підготовки доповіді (реферату) та презентації, останні повинні мати посилання на джерела, використані при їх підготовці. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут»

(<https://khai.edu/assets/files/polozhennya/polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist.pdf>). Очікується, що виконана / підготовлена здобувачем освіти робота (завдання) буде мати ознаки самостійності виконання. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача освіти (у виконанні тесту чи завдання) є підставою для її незарахування викладачем незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Вирішення конфліктів. Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, а також правила етичної поведінки регламентуються Кодексом етичної поведінки в Національному аерокосмічному університеті «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/ua/university/normativna-baza/ustanovchi-dokumenti/kodeks-etichnoi-povedinki/>).

10. Методичне забезпечення

Навчально-методичний комплекс дисципліни розміщений за адресою: http://library.khai.edu/catalog?clear_all_params=0&mode=BookList&lang=ukr&caller_mode=KNMZ&disciplinerecherche=yes&combiningAND=1&theme_cond=all_theme&is_ttp=0&knmz_doctype_list=0&qualificationlevel_list=0&search fld=&discipline_list=0&department_list=0&knowledgearea_list=0&speciality_knmz_list=27489&sillabus_list=0&responsibility fld=&action=subscribe&list_id=1&email), а також <https://khai.edu/ua/education/osvitni-programi-i-komponenti/osvitni-programi-bakalavriv/filologiya/korotkij-opis-struktura-i-komponenti61/>,

і включає в себе наступні *обов'язкові складові*:

- програму дисципліни;
- методичні рекомендації для самостійної підготовки здобувачів з навчальної дисципліни;
- методичні рекомендації з написання МКР;
- питання для контрольних заходів;
- каталоги інформаційних ресурсів.

Сторінка дисципліни в системі дистанційного навчання Ментор ХАІ знаходиться за посиланням: <https://mentor.khai.edu/course/view.php?id=7314>

11. Рекомендована література

Базова

1. Загальне мовознавство. Навчально-методичний посібник для студентів факультету іноземних мов / уклад. Т. О. Лелека. Кропивницький, 2021. 120 с. Режим доступу : <http://dspace.cuspu.edu.ua/jspui/bitstream/pdf>
2. Загальне мовознавство : навчально-методичний посібник для студентів денної і заочної форм навчання напряму підготовки 6.020303 Філологія. Мова і література (англійська) / уклад. І. С. Гонца. Умань : “Візаві”, 2017. 102 с. Режим доступу : https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/6872/1/Posibnyk.%20Sagalne%20mowosna_wctwo.PDF
3. Загнітко А. Теорії сучасних лінгвістичних вчень: навчальний посібник. Вінниця : ТОВ «Твори», 2019. 528 с.
4. Кочерган, М. П. Загальне мовознавство : підручн. / 3-тє вид., випр. і доп. Київ : Академія, 2010. 464 с.

Допоміжна

1. Габідулліна А.Р., Колесніченко О.Л. Методологія сучасних лінгвістичних досліджень: навчальний посібник. Слов'янськ: Вид-во Б.І. Маторіна, 2019. 322 с.
2. Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи / НАН України, Центр наукових досліджень і викладання іноземних мов ; редкол. : О. М. Ільченко (голов. ред.) та ін. Київ, 2019. 112 с.
3. Zhabotynska, S. (2019). Дослідження мови: лінгвістичні парадигми. *Studia Philologica*, (1), 7–12. <https://studiap.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/305>
4. Жуковська В. В. Вступ до корпусної лінгвістики: навчальний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 142 с.

12. Інформаційні ресурси

1. Електронний ресурс: <http://www.pearsonlongman.com/examsplace/>;
2. Електронний ресурс: <http://www.cambridgeenglish.org/exams-and-qualifications/advanced/>
3. Електронний ресурс: <https://eslvideo.com/>
4. Електронний ресурс: <https://dictionary.cambridge.org/>
5. Електронний портал: <https://scitechdaily.com/>
6. Електронний ресурс: https://www.bbc.com/news/science_and_environment
7. Електронний ресурс: <https://www.britannica.com/Science-Tech>